

Adopsjon eller offentlig omsorg? En studie av befolkningens syn på adopsjon som tiltak i barnevernet

Adoption or public care – Citizens' views on adoption as a child protection measure

Hege Stein Helland

Ph.d.-stipendiat, Centre for Research on Discretion and Paternalism, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen

Hege.Helland@uib.no

Siri Hansen Pedersen

Ph.d.-stipendiat, Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen

Siri.Pedersen@uib.no

Marit Skivenes

Professor, Centre for Research on Discretion and Paternalism, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen

Marit.Skivenes@uib.no

Sammendrag

Barnevernet kan gjennomføre adopsjoner av fosterbarn uten biologiske foreldres samtykke. Dette representerer en betydelig utøvelse av statlig makt, og norsk rett krever særlig tungtveiende grunner for å tillate adopsjon. Det er også sjelden slike adopsjoner gjøres i Norge. Artikkelen undersøker hvordan befolkningen vurderer adopsjon som barneverntiltak, og om de er på linje med politikerne og retten i dette spørsmålet. Vi har gjennomført en surveyundersøkelse til et representativt utvalg (n = 1000) av den norske befolkningen om synet på barnevernsadopsjon. Resultatene fra studien viser at befolkningen generelt synes å være positive til adopsjon som tiltak i barnevernet, og at politikerne synes å være på linje med befolkningen. Synet på verdien av biologiske bånd i befolkningen varierer med politisk orientering, alder, kjønn og inntekt, men majoriteten er av den oppfatning at fordelene med adopsjon trumfer verdien av biologiske bånd. Når det kommer til bruk av tvang, er befolkningen delt i sitt syn. Vi tror våre funn skyldes at et barnevernspektiv har fått større plass i det norske samfunnet.

Nøkkelord

adopsjon, holdninger, demokrati, biologiske prinsipper, tvang

Abstract

In Norway, the child welfare service may carry out adoptions of foster children without the consent of the biological parents. This represents a considerable exercise of state power. A requirement of particularly weighty reasons for allowing adoption is found in Norwegian case law, and it is rare for adoptions of this nature to be made in Norway. The article examines how the Norwegian population considers adoption as a child welfare measure and whether their attitudes are in line with politicians and the courts on this issue. We have surveyed a representative sample (n = 1000) of the Norwegian population on their views on child welfare adoption. The results of the study show that the general

population seems to have a positive attitude towards adoption as a child welfare measure, and politicians seem to be in accordance with the population on these issues. The population's perceptions of the value of biological bonds vary with political orientation, age, gender and income, but the majority is of the opinion that the benefits of adoption trump the value of biological bonds. When it comes to the use of coercion, the population is divided in their views. We believe our findings can be explained by the greater emphasis placed on the child's perspective in Norwegian society.

Keywords

adoption, attitudes, democracy, biology, coercion

Innledning

Menneskerettighetsdomstolen vurderte i 2017 og 2018 to norske saker om hvorvidt statens bruk av adopsjon som barnevernstiltak var et brudd på konvensjonens artikkel 8 om individers rett til familieliv (ECtHR, 2017; ECtHR, 2018). Norge ble ikke dømt for brudd på menneskerettighetene, men den ene saken ble avgjort med dissens og har vært i storkammerbehandling med avgjørelse 10. september 2019. Norge ble dømt for brudd på menneskerettighetene (ECtHR, 2019) på proseduralt grunnlag. Adopsjon som barneverntiltak er omstridt fordi staten kan gjennomføre en adopsjon av et barn uten foreldres samtykke. En adopsjon innebærer at de juridiske bånd som automatisk blir opprettet mellom biologiske foreldre og barnet ved fødsel, opphører og blir flyttet over til adopsjonsforeldrene. Det foreligger omfattende forskning som viser at adopsjon gir bedre resultat for barna enn langtids-plassering i fosterhjem (se eksempelvis Vinnerljung & Hjern, 2011; Christoffersen, Hammen, Andersen & Jeldtoft, 2007; Christoffersen, 2012; Skivenes, 2010). Vilklårene for adopsjon er utlagt i barnevernloven § 4-20 (1992), og de kan kun brukes når det er snakk om en varig plassering ved at en tilbakeføring til biologiske foreldre ikke er mulig, at en adopsjon er til barnets beste, samt at fosterforeldrene er egnet. I tillegg må vilklårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven være til stede. Menneskerettighetsdomstolen og norsk Høyesterett slår fast at det skal foreligge «særlig tungtveiende grunner» for at et samtykke til adopsjon skal gis.¹ «De forhold på barnets hånd som tilsier adopsjon, må være så sterke at hensynet til å opprettholde de biologiske båndene mellom barnet og foreldrene må vike» (Rt. 2015 s. 1107, punkt 44). I Norge er det sjelden det gjøres barnevernsadopsjoner. Av de rundt 9000 barna som til enhver tid er under barnevernets omsorg, blir i snitt rundt 50 barn adoptert årlig (basert på årene 2011–2016). I denne artikkelen undersøker vi den norske befolkningens syn på adopsjon som barnevernstiltak og sammenholder dette med politikernes vurderinger.

Spørsmålene reiser viktige problemstillinger om legitimiteten til statens bruk av tvangsmakt så vel som statens evne til å ivareta interessene til familier og individer som trenger hjelp. Datagrunnlaget består av et representativt utvalg av den norske befolkningen som er bedt om å vurdere betydningen av adopsjon som tiltak opp mot andre tiltak, om barns tilknytning, viktigheten av biologiske bånd og å iverksette tiltak med tvang. Vi spør også om det er systematiske forskjeller i oppfatninger og holdninger basert på demografiske kjennetegn. Vi holder funnene fra surveyundersøkelsen opp mot loven og dens forarbeider, som viser lovgivers begrunnelser og kriterier for bruk av adopsjon som barneverntiltak.

Artikkelen er strukturert i seks hoveddeler. I neste del følger en teoretisk ansats om folkesuverenitetsprinsippet og forholdet mellom rett og politikk. Dette er fulgt av en redegjørelse av lovgivers syn på adopsjon som barneverntiltak, knyttet opp mot vår sekundæranalyse av

1. Rt. 1997 s. 534, Rt. 2001 s. 14, Rt. 2007 s. 561, Rt. 2015 s. 110, Rt. 2015 s. 1107, HR-2018-1720-A og HR-2019-1272-A.

lovgivning og policydokumenter. Dernest gir vi en kort innføring i adopsjon som barnevern-tiltak fulgt av en del om foreliggende forskning om temaet. Presentasjon av metode og data-materialet er neste del. Dernest presenterer vi funn fra surveyundersøkelsen, som etterfølges av diskusjon og konklusjon.

Forbindelsen mellom borgerne og velferdstjenester

Folkesuverenitetsprinsippet angir at statens maktbruk kun er legitim når den utgår fra folket. De folkevalgte representantene har fått delegert myndighet til å handle og utforme politikk på vegne av borgerne. Barnevernets delegerte makt til å beskytte barn, og ansvaret de har for å gi nødvendig hjelp og omsorg til rett tid for å trygge barns oppvekstkår, er forankret i barnevernsloven, som folkevalgte lovgivere har utformet. I tradisjonen fra blant andre Rothstein (1998, 2011) er vi også opptatt av at politisk legitimitet ikke bare handler om hvilke politikere folket velger, men at kvaliteten på forvaltningens og velferdsstatens evne til å tjene borgerne er vel så viktig. Den moralske og verdimeslige støtte barnevernssystemet og dets prinsipper har i befolkningen, er ett blant flere uttrykk for politisk legitimitet. Barnevernet er særlig avhengig av befolkningens tillit og støtte i sitt arbeid, da de har myndighet til å gjøre betydelige inngrep i familielivet. Tillit er også nødvendig for å få til en effektiv tjenestestøtte for å beskytte barnets interesser. Omsorgsovertagelsesprosesser i Norge har høye rettssikkerhetskrav, også sammenlignet med andre land (Berrick, Dickens, Pösö & Skivenes, 2017). I det norske systemet er befolkningen direkte representert i barnevernssystemet ved at det er et lekmedlem (sammen med en ekspert på barn og en jurist) i den domstols-lignende fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker som fatter beslutninger i alle tvangs-saker.² Denne sammensetningen anses som viktig fordi «man har med konflikter å gjøre som reiser vanskelige verdispørsmål av allmennmenneskelig karakter» (NOU 1985: 18, s. 298; cf. NOU 2005: 9). Verdigrunnlaget for hva som er barnets beste og preferanser for det som gir et godt liv, vil være forskjellig mellom enkeltpersoner og sosiale grupper (Elster, 1989; Berrick mfl., 2017). Den demokratiske styreform er et politisk system som respekterer preferanser som en del av det å sikre demokratiske rettigheter (Goodin, 1993), og reflekterer det John Rawls (1996) omtaler som «the fact of reasonable pluralism». I et verdi-pluralistisk samfunn er policyformasjon og beslutningstaking avhengig av demokratiske prosedyrer for å sikre at det politiske systemet og dets institusjoner oppfattes som legitime av det sivile samfunn, som omfatter å vurdere alle borgernes synspunkter og interesser (Archard & Skivenes, 2010).

Lovgivers syn på adopsjon som barnevernstiltak

Barnevernlovens § 4-20 regulerer vilkårene for adopsjon som barneverntiltak. Det er fire vilkår som må oppfylles: «a) det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet og; b) adopsjon vil være til barnets beste og c) adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget og; d) vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede.» Skivenes (2002) viser i doktorav-handlingen fra 2002 at lovforarbeidene til adopsjonsbestemmelsen ikke var gjenstand for

2. De folkevalgte medlemmene trekkes etter samme vilkår og prosedyre som juryordningen for domstolene, cf. Skivenes & Tonheim (2016).

diskusjoner. Det var da kun 5 høringsinstanser som hadde forslag om mindre endringer som grovt sett ble inkludert i lovforslaget som ble sendt til Stortinget. Regjeringens posisjon var at adopsjon som barneverntiltak må bero på en vurdering av situasjonen etter at barnet har vært i et fosterhjem. Vurderingen måtte foretas etter at barnet hadde vært plassert i en periode og at fosterforeldrene hadde vist seg egnet til å oppdra barnet som sitt eget. Verken i komiteen eller videre stortingsbehandling var det kommentarer eller diskusjon om adopsjonsbestemmelsen, og den fikk samlet oppslutning i Stortinget (Skivenes, 2002, s. 180).

Sosialpolitisk har det de senere år vært gitt tydelige signaler om at økt bruk av adopsjon som barneverntiltak er ønskelig (Skivenes, 2009; Tefre, akseptert for publisering). Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) konkluderte i Ot.prp. nr. 69 (2008–2009) med at det bør skje en dreining av praksis slik at adopsjon i større utstrekning enn i dag benyttes som barnevernstiltak.³ Departementet fremholdt at det ikke ville være nødvendig med lovendring for å få dette til, og at økt bruk av adopsjon kunne skje innenfor dagens lovgivning. Ved lovendring av 4. juni 2010 nr. 18 ble det tatt inn en ny bestemmelse i barnevernloven (§ 4-20a) om besøkskontakt, såkalt *åpen adopsjon*, hvor det åpnes for kontakt mellom barnet og biologiske foreldre også etter at en adopsjon er gjennomført. Denne lovendringen tolkes av flere som et rettspolitisk signal for å utvide tilgangen for å vedta en adopsjon mot foreldrenes vilje (NOU 2009: 21 Adopsjon til barnets beste; se også Tefre, akseptert for publisering). I NOU 2012: 5 foreslo Raundalenuutvalget at adopsjon alltid bør vurderes i tilfeller der barn er tidlig og varig plassert i fosterhjem:

Med utgangspunkt i utviklingspsykologiske perspektiver og den forskningsbaserte kunnskap om utsatte barn, som vi har gjort rede for flere steder i denne rapporten, er det grunnlag for å hevde at adopsjon bør være et tiltak barnevernet vurderer i saker som involverer langvarige plasseringer (NOU 2012: 5, s. 130).

I et påfølgende lovforslag uttrykker departementet at adopsjon som barnevernstiltak burde benyttes i større grad (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2013). I forslag til ny barnevernlov (NOU 2016: 16, s. 161) foreslår utvalget i all hovedsak å videreføre gjeldende lovgivning for adopsjon innenfor barnevernlovgivningen, men slik at et krav om «særlig tungtveiende grunner» lovfestes som vilkår for samtykke til adopsjon og krav om at det foreligger «særlige grunner som tilsier at fratagelse av foreldreansvaret er nødvendig for å ivareta barnets beste» for fratagelse av foreldreansvaret. Det juristdominerte barnelovutvalget foreslår derved en lovmessig innstramning og går derved i rette med forslagene fra det psykologdominerte Raundalenuutvalget. Kravet om «særlig tungtveiende grunner» ble ikke inkludert da barnevernloven ble endret juni 2018, men er på ny fremmet som er forslag fra regjeringen i 2019.

Det gjøres imidlertid en viktig rettssikkerhetsendring for private parter i 2018 ved at også når foreldre samtykker til adopsjon, skal fylkesnemnda behandle saken: «Fylkesnemnda kan treffe vedtak om adopsjon når foreldrene samtykker, så fremt vilkårene i tredje ledd er oppfylt» (se Prop. 88 L (2016–2017); Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2017).

Adopsjon som barnevernstiltak

Det er svært få studier som tar for seg spørsmål knyttet til adopsjon som barnevernstiltak i Norge. Internasjonalt har forskningen om adopsjon i barnevernet i hovedsak dreid seg om

3. Av totalt 107 høringsinstanser som uttalte seg til forslaget i Ot.prp. nr. 69 (2008–2009), støttet 104 i det vesentligste departementets forslag om å legge til rette for økt bruk av adopsjon som barneverntiltak (NOU 2012: 5).

betydningen av adopsjon som plasseringstiltak i forhold til bruk av fosterhjem eller institusjonsplassering. Denne forskningen viser tydelig at adopsjon gir bedre resultat for barnet når barnets livssituasjon vurderes som tenåring og ung voksen (se eksempelvis Bohman & Sigvaldsson, 1985; Christoffersen, 2012; Quinton & Selwyn, 2009; Selwyn & Quinton, 2004; Triseliotis, 2002; Triseliotis & Hill, 1990; Vinnerljung & Hjern, 2011; Wijedasa & Selwyn, 2017; se også Gypen, Vanderfaeillie, De Maeyer, Belenger & Van Holen, 2017). Bedre resultater dreier seg om barnas fysiske og kognitive utvikling, selvverd, atferdsmessige og følelsesmessige problemer. I metastudien til Christofferen mfl. (2007) konkluderes det med at forskningen viser at adoptivbarna klarer seg gjennomgående bedre enn sammenligningsgruppene som var de jevnaldrende barna som fortsatte sin barndom under belastende oppvekstvilkår, da enten fordi de ble tilbakeført, eller ble boende på institusjon eller hos en fosterfamilie.

Det er store variasjoner i lands bruk av adopsjon som tiltak i barnevernet (Tefre, 2015; Christoffersen mfl., 2007; Vinnerljung & Hjern, 2011; Skivenes, 2010). Eksempelvis har England mer enn 15 ganger flere adopsjoner i barnevernet enn Norge⁴ samtidig som Norge har langt flere barn plassert utenfor hjemmet enn England (Skivenes & Thoburn, 2016). I USA gav resultatene fra forskningen det refereres til ovenfor, grunnlaget for «permanency planning policy» i barnevernet (Tefre, 2015) med klare retningslinjer for hvordan saksbehandler skal gå frem for å sikre stabilitet for barnet (se også Skivenes, 2009). I England og USA er adopsjon brukt som en måte å sikre barn som ikke kan tilbakeføres til foreldrene en permanent tilhørighet i en familie. Ingen av de nordiske landene har utviklet en slik type «permanency planning», selv om det er uttalte mål at barn skal sikres stabile og gode relasjoner. En registerdatastudie av Backe-Hansen, Madsen, Kristoffersen og Hvinden (2014) om ungdoms såkalte «positive overganger til voksenlivet» – målt ved at minst tre av fire måleindikatorer (inntekt, fravær av arbeidsledighet og sosialhjelp og at personen er i utdanning) er positive – viser store forskjeller mellom barn som har vært i barnevernsystemet (44 prosent har positiv overgang), og barn som ikke har vært i systemet (88 prosent har positiv overgang). Likevel brukes adopsjon relativt sjelden i Norge, se tabell 1 nedenfor.

Tabell 1. Adopsjoner, barn med omsorgsovertagelse i fosterhjem og antall barn i Norge

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Adopsjonssamtykker gitt av Fylkesnemnda. n=personer	27	31	43	63	62	58	54
Barn (0–17 år) med omsorgstiltak (§ 4-12 og § 4-8) i fosterhjem per 31.12. n=personer	6 577	7 011	7 285	7 788	8 043	8 280	8 245
Befolkning 0–17 år n=personer	1 118 225	1 122 897	1 125 161	1 125 604	1 127 402	1 131 051	1 129 007
Adopsjon per 1000 barn	0,024	0,027	0,038	0,059	0,056	0,053	0,047

Kilder: Helland & Skivenes (2019); Sentralenheten for Fylkesnemndene (2017–2018); Statistisk sentralbyrå (SSB) (tilsendte tall, 2018); SSB Statistikkbanken, tabell 11600 og 07459 (2018).

4. Adopsjoner i barnevernet målt i forhold til barnebefolkningen viser store forskjeller, eksempelvis i 2016 har Norge 0,05 adopsjoner per 1000 barn, mens England har 0,3 per 1000 barn (Skivenes & Thoburn, 2017).

Forskning om den norske befolkningens holdning til adopsjon og til barnevernet

Det er kun noen få studier av befolkningens vurdering av barnevernet. Representative utvalg av befolkningen i fire land, England, Finland, Norge og USA (California), ble spurt i en vignettsurvey om bruk av adopsjon versus fosterhjem som tiltak i barnevernet (Skivenes & Thoburn, 2017). Resultatet viser at 68 prosent av nordmennene og 69 prosent av finnene velger adopsjon, mens blant amerikanerne og engelskmennene var det henholdsvis 83 prosent og 81 prosent som valgte adopsjon (Skivenes & Thoburn, 2017). Funnene viser at befolkningen i de angloamerikanske landene fremviste vurderinger som var i tråd med gjeldende praksis i sitt land, mens i befolkningen i de nordiske landene er det en betydelig forskjell mellom borgernes meninger og pågående barnevernspraksis hvor adopsjon knapt brukes som tiltak (Skivenes & Thoburn, 2017). Analysene viser at de med mastergrad i større grad valgte adopsjon, og de som var eldre, valgte i mindre grad adopsjon (Skivenes & Thoburn, 2017). Blant nordmennene valgte personer som har barn, i større grad adopsjon.

En antagelse er at holdninger til adopsjon som barnevernstiltak er korrelert med tilliten folk har til barnevernsystemet. Vi har ikke kjennskap til at det finnes studier som kobler disse to spørsmålene, men vi har noen få undersøkelser om befolkningens tillit til barnevernet. I 2018 viser en direktoratsinitiert survey at 62 prosent av den norske befolkningen har meget stor eller ganske stor tillit til barnevernet som institusjon (Bufdir, 2018). I en studie av et representativt utvalg av befolkningen i fire land fra 2016, ble folk spurt om tilliten til beslutningstagere i barnevernssaker og til de beslutningene som blir fattet (Juhasz & Skivenes, 2016). Befolkningen i Norge har høyere tillit til barnevernsystemet⁵ enn befolkningene i henholdsvis England, Finland og USA. I den norske befolkningen var tilliten høyest hos personer som er politisk venstreorientert, er under 55 år, har utdanning på mastergradsnivå og arbeider i offentlig sektor (Juhasz & Skivenes, 2016).

Ut fra det lille vi kan trekke veksler på fra foreliggende forskning, forventer vi at det vil være en majoritet i befolkningen som er positive til adopsjon som tiltak, og at personer som har en eller flere av de følgende karakteristikker: høy utdanning; politisk venstreorientert; kvinne; har barn, vil ha positive holdninger til adopsjon.

Datamateriale og metode

Datagrunnlaget for studien er en spørreundersøkelse sendt til Norstats⁶ panelutvalg, som skal sikre at vi får et representativt utvalg av befolkningen (n = 1000) ved kvoteutsending og vektning av det ferdige datamaterialet. Surveyen ble sendt ut i september 2017, og deltagerne ble bedt om å vurdere fire påstander på en Likert-skala fra «helt uenig» (1) til «helt enig» (7):

- a. Adopsjon er det riktige for barn som har sin primære tilknytning til sine fosterforeldre (Tilknytning).
- b. De biologiske båndene mellom barn og biologiske foreldre veier tyngre enn fordelene ved adopsjon (Biologiske bånd)
- c. Adopsjon er å foretrekke fremfor langvarig fosterhjemsplassing (Foretrekker adopsjon).
- d. Adopsjon av fosterbarn bør kun skje når biologiske foreldre samtykker (Samtykke).

5. Målt på en skala bestående av tre dimensjoner: tillit til barneverntjenestene, tillit til barnevernsarbeiderne og tillit til dommere i retten som fatter beslutninger om omsorgsovertagelser av barn.

6. Norstat: <https://norstat.no/>. Se appendiks del 1 om data og innsamling.

Høyere verdier på spørsmål 1 og 3 gir uttrykk for positive holdninger til adopsjon som barnevernstiltak, mens høyere verdier på spørsmål 2 og 4 indikerer negative holdninger. Det er ikke rett frem å angi forventninger til befolkningers verdier og holdninger knyttet til adopsjon som barnevernstiltak. De som er positive til bruk av adopsjon, kan veie barns rettigheter over foreldres rettigheter, de kan ha høy tillit til offentlige tiltak, og det kan også være at deres syn på biologiske foreldre er at de har sviktet eller fører moralsk forkastelige liv. De som er negative til bruk av adopsjon, kan reagere på bruk av tvang mot enkeltindivider, kan ha mistillit til offentlige tiltak, setter foreldres rettigheter over barns rettigheter eller har en verdimesig tro på biologi som en norm for familieliv, for å nevne noen forhold. Eksempelvis har høyresiden i norsk politikk tradisjonelt vært skeptiske til inngrep fra staten og har i politiske prosesser knyttet til barnevernfeltet uttrykt skepsis til inngrep i familien (Skivenes, 2002; Tefre, akseptert for publisering).

De fire påstandene vi har bedt deltagerne ta stilling til, er avhengige variabler i regresjonsanalysene. Vi har bakgrunnsvariabler om kjønn, alder, utdanning, husholdningsinntekt, barn under 18 år i hjemmet og bosted, og i tillegg har vi spurt om politisk tilhørighet. Bakgrunnsvariablene har vi operasjonalisert, se tabell 2 nedenfor og tabell A1 i appendix. I tråd med åpenhetskrav til forskning er spørreskjema, detaljert informasjon om datainnsamling, metode og metodiske utfordringer tilgjengelig i et online appendiks: <https://www.discretion.uib.no/wp-content/uploads/2020/02/Helland-Pedersen-Skivenes-2019.-Adopsjon-eller-offentlig-omsorg-1.pdf>

Tabell 2. Operasjonalisering av bakgrunns spørsmål

Bakgrunns spørsmål	Operasjonalisering
Kjønn	(1) Kvinne; (0) Mann
Alder	(1) 18–34 år; (2) 35–54 år; (3) 55+ år*
Utdanning	(1) Grunnskole/videregående; (2) Bachelor/tilsvarende 3–4 år; (3) Master/PhD 4+ år
Husholdningsinntekt (brutto)	(1) 0–100 000 NOK – (16) 1 500 001 NOK eller mer
Har barn under 18 år (bor hjemme)	(1) Har barn; (0) Har ikke barn
Bosatt i by/tettsted eller bygd	(1) By/tettsted med mer enn 5000 innbyggere; (0) Tettsted med færre enn 4999 innbyggere
Politisk tilhørighet	(1) Venstreorientert (Rødt, Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiet); (2) Sentrumsorientert (Senterpartiet, Miljøpartiet de Grønne, Venstre og Kristelig Folkeparti); (3) Høyreorientert (Høyre og Fremskrittspartiet)

* Den eldste respondenten er 83 år, mens den yngste er 18 år.

Deskriptiv statistikk for variablene er tilgjengelig i tabell 2A i appendix I.

I de deskriptive analysene av påstandene (S1-4) viser vi prosentvise og gjennomsnittlige fordelinger på de ulike verdiene. Vi benyttet multippel lineær regresjonsanalyse (OLS)⁷ for å identifisere sammenhenger mellom påstandene⁸ og bakgrunns spørsmålene og separat regresjonsanalyse for hver av påstandene med bakgrunns spørsmålene som uavhengige variabler. Vi har satt signifikansnivå til 1 prosent fordi vi har empirisk baserte hypoteser

7. Statistiske analyser er utført i programvaren Stata 15.1.

8. Det ble også undersøkt om de fire påstandene måler samme underliggende fenomen ved bruk av faktoranalyse. Analysen viste derimot at det ikke var grunnlag for det (se appendix del 5.1 for mer detaljer om dette).

som til dels er eksplorative, og når vi har 1000 deltagere, kan tilfeldige sammenhenger gi utslag. Imidlertid omtaler vi også funn på 5 prosent-nivå fra regresjonsanalysen, jf. tabell 4, slik at vi er åpne om mulige sammenhenger. For å undersøke om regresjonsmodellene er tilpasset dataene på en god måte er Ramsey's reset test og link test brukt (for mer informasjon om testene, se appendiks, del 5).

Det er flere begrensninger med studien. Utformingen av surveyen er gjort i Norstats formater, og deltagerne er fra et panel hvor representativitet oppnås gjennom vektning (se appendiks I, del 3). Det kan gjøre utvalget skjevt. Vi har kun målt befolkningens holdninger til et begrenset sett av påstander og på et gitt tidspunkt. Det gjør at selv om vi ikke kjenner til at det har vært særskilte hendelser som kan ha påvirket deltagerne i tidsrommet for spørreundersøkelsen, kan det likevel ha skjedd. Flere målinger om dette temaet over tid ville gitt oss bedre grunnlag for å hevde at funnene våre er uttrykk for stabile holdninger. En lineær regresjonsanalyse gir kun informasjon om mulige sammenhenger. Holdninger og verdier er både komplekse og utfordrende å forstå og forklare, og det er rimelig at andre faktorer som ikke fanges opp av våre variabler, har innvirkninger på resultatet. På spørsmålene om politisk tilhørighet og husholdningsinntekt har henholdsvis 80 prosent og 85 prosent av deltagerne svart, noe som resulterer i at regresjonsmodellene får en utvalgsstørrelse på 650–700 deltagere. Dette gjør at de statistiske analysene mister kraft, og det kan også forstyrre representativiteten hvis det er deltagere med felles karakteristika eller fra samme sosiale lag som unnlater å svare på de samme spørsmålene (Acock, 2014). Vi ser imidlertid at utvalget som er brukt i regresjonsmodellene, ikke avviker vesentlig fra hele utvalget med hensyn til gjennomsnittsverdiene på de uavhengige variablene (se appendiks del 4 om deskriptiv statistikk).

Funn – befolkningens holdninger til adopsjon som barnevernstiltak

Resultatene viser at en majoritet av befolkningen (64 prosent) gir uttrykk for at de er enig eller helt enig (verdiene 5–7) i at adopsjon er det riktige for barn som har sin primære tilknytning til sine fosterforeldre, og 19 prosent mener at biologiske bånd mellom barn og biologiske foreldre veier tyngre enn fordelene ved adopsjon (se tabell 1). Andelen som svarer at de verken er enig eller uenig i disse påstandene, er 26 prosent (verdi 4).

Tre av fire (74 prosent) mener adopsjon er å foretrekke fremfor langvarig fosterhjemsplassering (se tabell 3). På spørsmålet om å gjennomføre en adopsjon uten samtykke fra biologiske foreldre er befolkningen delt: 40 prosent (verdiene 5–4) er enige i at adopsjon skal kun skje når foreldre samtykker, mens 36 prosent (verdiene 1–3) er uenige i dette. Det er henholdsvis 18 prosent og 24 prosent av befolkningen som svarer at de er verken enige eller uenige.

Tabell 3. Prosentvis fordeling mellom ulike svaralternativer og gjennomsnittsverdiene til påstandsvareblene

	S1 Tilknytning	S2 Biologiske bånd	S3 Foretrekker adopsjon	S4 Samtykke
Helt uenig 1	3 % (31)	15 % (145)	1 % (15)	12 % (116)
2	2 % (24)	17 % (168)	1 % (14)	10 % (102)
3	4 % (42)	23 % (225)	4 % (44)	14 % (134)
4	26 % (257)	26 % (254)	18 % (180)	24 % (238)
5	22 % (214)	8 % (83)	20 % (198)	15 % (145)
6	19 % (185)	4 % (45)	24 % (240)	11 % (107)
Helt enig 7	23 % (224)	6 % (62)	30 % (291)	14 % (140)
N	974	982	982	982
Gjennomsnittsverdi (Standardavvik) [Konfidensintervall]	5,134 (0,049) [5,01-5,26]	3,355 (0,056) [3,21-3,50]	5,497 (0,046) [5,37-5,62]	4,081 (0,061) [3,92-4,24]

Merknad: 26 deltagere har ikke gitt svar på påstanden om Tilknytning, og 18 deltagere har ikke gitt svar på påstandene om Biologiske bånd, Foretrekker adopsjon og Samtykke.

Gjennomsnittsverdiene i tabell 3 er for de to «positive» påstandene, «Tilknytning» og «Foretrekker adopsjon», klart høyere enn den teoretiske midtverdien 4 for en syvpunkt-skala og viser dermed en overvekt av enighet i påstandene. For den «negative» påstanden «Biologiske bånd» er gjennomsnittet klart lavere enn 4 og viser dermed en overvekt av uenighet i påstanden. Gjennomsnittsverdien til den siste «negative» påstanden «Samtykke» er nær midtverdien 4, som viser at det er balanse mellom enighet og uenighet i påstanden. Standardavvikene i tabell 3 viser at de fleste observasjonene grupperer seg relativt tett rundt gjennomsnittsverdien, og det fremgår også av den viste prosentfordelingen på svaralternativene. Bredden til konfidensintervallene til gjennomsnittsverdiene er mellom 0,2 og 0,3 poeng, og vi kan dermed med stor sannsynlighet legge til grunn at gjennomsnittene for befolkningen befinner seg innenfor disse intervallene.

Vi har videre gjennomført multivariate regresjonsanalyser for å identifisere sammenhenger mellom uavhengige og avhengige variabler, se tabell 4. Vi har som nevnt forventninger om at personer som skårer høyt med hensyn til utdanning og inntekt, er politisk venstreorientert og er kvinne, vil være mer positive til adopsjon.

For påstand 1 (Tilknytning) finner vi ingen sammenhenger på 1 prosent signifikansnivå, og på 5 prosent nivå er det antydning til at de med høy utdanning og den eldste aldersgruppen (55+) i større grad positive til adopsjon.

For påstand 2 (Biologiske bånd) er det en signifikant sammenheng på 1 prosent-nivå mellom å tilhøre høyresiden; være mann; eldre; de med lavest utdanning; ha lavere inntekt på den ene siden og på den andre siden være enig i at biologiske bånd veier tyngre enn fordelene ved adopsjon. Forskjellen er spesielt stor mellom den eldste og den yngste aldersgruppen og mer moderat mellom personer som er høyre- og venstreorientert. Forskjellen i gjennomsnitt mellom deltagere med Grunnskole / Videregående utdanning og deltagere

med Master-/Ph.d.-utdanning er relativt stor. Den separate effekten av inntekt er derimot relativt liten.⁹

For påstand 3 (Foretrekker adopsjon) er det ingen signifikante sammenhenger. For påstand 4 (Samtykke) er det en signifikant sammenheng mellom høy alder og enighet om at adopsjon kun bør skje når biologiske foreldrene samtykker.

Tabell 4. Regresjonsanalyse av holdninger til adopsjon

	Påstand 1 Tilknytning	Påstand 2 Biologiske bånd	Påstand 3 Foretrekker adopsjon	Påstand 4 Samtykke
	Koeffisient	Koeffisient	Koeffisient	Koeffisient
Politisk tilhørighet				
Venstre	ref.	ref.	ref.	ref.
Sentrum	,074 (,150)	,031 (,166)	-,038 (,145)	,105 (,195)
Høyre	-,067 (,142)	,397*** (,148)	-,073 (,129)	,174 (,172)
Alder				
18–34 år	ref.	ref.	ref.	ref.
35–54 år	,099 (,163)	,054 (,182)	-,019 (,154)	-,234 (,204)
55+ år	-,349** (,165)	,639*** (,182)	-,175 (,157)	,601*** (,208)
Kjønn (Kvinne=1)	,197 (,134)	-,433*** (,125)	-,164 (,112)	-,026 (,147)
Utdanning				
Grunnskole/ Videregående	ref.	ref.	ref.	ref.
Bachelor/ tilsvarende 3–4 år	,224 (,134)	-,124 (,142)	-,0003 (,123)	-,028 (,169)
Master/ PhD 4 år+	,357 (,194)	-,514*** (,187)	-,068 (,186)	-,042 (,231)
Husholdningsinntekt (1) 0–100 000 kr – (16) 1 500 001 kr eller mer)	,014 (,018)	-,048*** (,019)	,009 (,016)	-,043 (,022)
Har barn (Har barn u18=1)	-,228 (,148)	,295 (,163)	-,124 (,140)	,324 (,192)
Bosted (By/tettsted=1)	,058 (,130)	-,139 (,143)	,221 (,129)	-,252 (,175)
Konstant	4,931*** (,218)	3,610*** (,245)	5,503*** (,213)	4,228*** (,280)
R-squared	0,028	0,090	0,013	0,047
Pr > F	0,020	0,000	0,5987	0,0003
n	669	673	674	674

***p er mindre enn 0,01 (sig. på 1 %-nivå), **p er mindre enn 0,05 (sig. på 5 %-nivå) og standardavvik i parentes.

Forventningene om at den eldre delen av befolkningen er mer skeptisk til adopsjon, bekrefte med hensyn til påstand 2 (biologiske bånd) og påstand 4 (samtykke), og videre er menn

9. Inntektsvariabelen tar ikke hensyn til variasjon i økonomiske behov mellom ulike husholdstyper.

og personer med lav utdanning mer opptatt av biologiske bånd enn kvinner og de med høy utdanning. Våre empirisk baserte forventninger om at personer som har barn boende hjemme, er politisk venstreorientert, blir ikke bekreftet.

Den forklarte variansen, R^2 , er jevnt over lav, slik at modellene bare i begrenset grad kan forklare variasjonen i de avhengige variablene.

Diskusjon og konklusjon

Vi har undersøkt hvordan befolkningen vurderer adopsjon som barneverntiltak, og basert på våre analyser har vi grunn til å konkludere med at det er en aksept for bruk av adopsjon som barnevernstiltak i folket. Det samme ser vi hos den lovgivende forsamling, hvor det ikke er grunnlag i lovens forarbeider eller i policyutviklingen det siste tiåret til å kreve at terskelen for adopsjon skal være eksepsjonelt høy. Tvert imot: Fra lovgivers ståsted er adopsjon et tiltak som må vurderes når det er til barnets beste. Befolkningens holdninger til adopsjon som barnevernstiltak er overveiende positive når vi spør om adopsjon som tiltak når barnet har primærtilknytning til fosterforeldre, og om adopsjon som et tiltak målt mot fosterhjemstiltak. Henholdsvis to av tre og tre av fire sier seg enige i at adopsjon er å foretrekke i disse situasjonsbeskrivelsene. Disse funnene gir oss indikasjoner på at befolkningens vurdering av adopsjon som tiltak i barnevernet er å foretrekke fremfor langvarig plassering i fosterhjem. Samtidig viser regresjonsanalysen at det ikke er noen nevneverdige forskjeller innad i befolkningen for hvordan de forholder seg til påstanden. Det at barns tilknytning til andre enn sine biologiske foreldre også tillegges vekt, indikerer at barns behov har en selvstendig verdi som trumfer andre hensyn. Det er heller ikke slik at det biologiske prinsipp står sterkt i befolkningen. En andel på 19 prosent er enige i at biologiske bånd veier tyngre enn fordelene med adopsjon. Dette er også et funn som støtter opp om at barnet vurderes som et selvstendig individ. Det kan bety at familiebegreper og relasjonen mellom barn og foreldre er i endring, da det tradisjonelt sett har vært slik at det biologiske prinsipp har stått sterkt i norske politiske diskusjoner (Skivenes, 2002, 2010, 2011). Eksempelvis var prinsippet hovedtema for Raundalnutvalget, som i 2012 leverte en NOU med tittelen «Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet». Vår analyse viser at det er forskjeller i befolkningen i synet på det biologiske prinsipp. Politisk konservative, eldre, menn, individer med lavere utdanning og, til en viss grad, individer i lavinntektskategorien er mer støttende til det biologiske prinsipp enn de øvrige delene av befolkningen. Vi tror forklaringen er at konservative og eldre tradisjonelt har vært sterkere orientert mot konvensjonelle familieverdier og de biologiske bånd. Trolig ser vi en endring i oppfatninger også i disse to gruppene når nye, i denne sammenheng utradisjonelle, familieformer får fotfeste, men vi har ikke data over tid som kan bekrefte en slik utvikling.

Støtten til det biologiske prinsipp blant de som har lavere inntekt, og blant menn er vanskeligere å forklare. Vi forventet at menn skulle være mer skeptiske, men vi har ikke ytterligere forklaringer på hvorfor menn og personer i lavinntektsgruppen skulle være mer skeptiske til adopsjon. Kjønnsdimensjonene ser vi imidlertid igjen i en studie basert på data fra European Social Survey fra 2008/09, med svar fra over 20 000 personer fra 12 ulike europeiske land (Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Irland, Nederland, Portugal, Spania, Sverige og Storbritannia), hvor menn generelt er mindre positive til statlige inngrep i tjenester som retter seg mot barn, og menn er også mindre fornøyd med disse tjenestene (Mischke, 2014, s. 123).

Samtidig finner vi at det å gjennomføre en adopsjon mot biologiske foreldres vilje er kontroversielt i den forstand at befolkningen deler seg: 40 prosent sier at adopsjon kun kan

skje når det foreligger samtykke, mens 36 prosent er uenig i dette. Eldre personer er mer negative til bruk av tvang enn yngre, men om dette skyldes at de er mer skeptiske til bruk av tvang mer generelt, eller om det gjelder spesielt for adopsjon som tiltak, vet vi ikke. I Skivenes og Thoburns (2017) sammenligning av ulike befolkningers holdninger til adopsjon støtter eldre (spesielt eldre i Norge) i mindre grad adopsjon som tiltak i barnevernet for en to år gammel gutt. Dette blir forklart med at eldre deltagere tenderer å være mer konservative og å ha en tradisjonell «pro family»-holdning. Videre peker forfatterne også på at en mulig forklaring er at eldre i mindre grad har vært med på skiftet mot økte barnerettigheter, hvor barns rettigheter, status og behov er ansett viktig, kontra et perspektiv hvor barn blir sett på som familiens «eiendom». Mischkes (2014) studie viser også at den eldre delen av befolkningen i mindre grad er i favør av statlig inngrep når det kommer til sosiale tjenester rettet mot barn. Bruk av tvang overfor borgerne i et samfunn er omstridt, og det er strenge krav til eksempelvis tvangsinnleggelse i psykiatrien, rusomsorg og fengsling (se t.d. Lundeborg & Mjåland, 2009; Lundeborg, Mjåland, Søvig, Nilssen & Ravneberg, 2010). Det krever grundig dokumentasjon og rettslige prosesser. I barnevernet er det fylkesnemnda som avgjør barnevernssaker, og vedtak herifra kan ankes til tingretten og videre i rettssystemet. En viktig forskjell for barnevernssaker er at det involverer både foreldre og barn som private parter, og det innebærer blant annet at ordinære rettssikkerhetsgarantier slik som at fordelingen av tvil skal tilfalle den som kan utsettes for tvang eller straff, må justeres fordi et barns interesser også er involvert. Lar man en forelder som er skyldig i barnemishandling, gå fri, kan det innebære at barnemishandlingen fortsetter, og derved sikrer ikke staten barns rettigheter og deres krav på en trygg oppvekst.

I typiske adopsjonssaker er beslutningen om omsorgsovertagelse allerede tatt, og det er et vilkår at plasseringen skal være varig. Vurderingstemaet dreier seg ikke om en tvilsvurdering av om det er tilstrekkelig bevist at det foreligger omsorgssvikt eller barnemishandling med påfølgende tiltak. Vurderingen gjelder nå *hvilket* tiltak som skal benyttes etter at det er vedtatt en omsorgsovertagelse. For adopsjonssaker er det vurderinger av om det er barnets beste at han eller hun blir adoptert eller vokser opp under offentlig omsorg i fosterhjem (og unntaksvis i institusjon). Muligens fanger vi opp en underliggende motstand mot offentlig omsorg når vi spør om adopsjon versus fosterhjem. Det trenger ytterligere undersøkelser. Problemet med bruk av tvang overfor foreldrene er likevel et hyppig tema når adopsjon som barnevernstiltak diskuteres, selv om det altså først og fremst dreier seg om en beslutning om valg av et tiltak og formelle juridiske bånd. Det er ikke snakk om en tilbakeføring til biologiske foreldre. Omfanget av tvang i adopsjonssaker etter barnevernloven er imidlertid lavere enn offentlig debatter indikerer, da flere studier viser at en eller begge foreldre ofte samtykker til adopsjon (Helland & Skivenes, 2019; Young, 2012; Berg, 2010). I Norge ble det gitt samtykke fra en eller begge foreldrene i nærmere en fjerdedel av sakene (Helland & Skivenes, 2019). Det som imidlertid følger med en adopsjon, i motsetning til andre typer tiltak, er en endring av de legale familierelasjonene. Barn og foreldre er juridisk forbundet ved fødsel av et barn (barneloven § 3), og ved en adopsjon opprettes en juridisk forbindelse mellom fosterforeldrene og fosterbarnet samtidig som den juridiske forbindelsen mellom de biologiske foreldrene og barnet opphører. Det er de legale båndene som er stridens kjerne, og som noen foreldre samtykker til og andre bestrider.

Retten uttrykker imidlertid strengere krav og en høyere terskel for bruk av adopsjon som barnevernstiltak enn politikere og befolkningen, og muligens skyldes det at nettopp domstolen ser mer alvorlig på at en juridisk forbindelse brytes enn hva vanlige folk gjør. Domstolene har også vært mer fokusert på foreldrenes rettigheter de senere år (Skivenes & Søvig, 2016; se også Sandberg, 2016) og er i sin logikk konservativ og endres langsomt

(Eckhoff, 1989). Trass i at vilkårene for adopsjon fra lovgivers side er ganske rett frem og hviler typisk på en «barnets beste»-vurdering, er det klare rettslige prinsipper om at staten ikke skal gjøre inngrep overfor enkeltindividet uten at det er sterke og gode grunner for dette. Domstolene har muligens ikke internalisert i rettspraksis de sterke rettighetene som barn har, og når ordinære voksenorienterte rettsstatlige prinsipper anvendes, resulterer det i at barnets rettigheter må vike. Vi ser imidlertid antydninger til at retten og rettspraksis endres. Skivenes og Søvig (2016) viser i en analyse av alle adopsjonsavgjørelser i Menneskerettighetsdomstolen (EMD) at det er tegn på at EMD inntar et sterkere barneperspektiv i sine avgjørelser (se også Helland & Skivenes, 2019; Breen, Krutzinna, Luhamaa & Skivenes, under publisering). Dette bekreftes i adopsjonsdommen som ble avsagt i EMD 26. april 2018:

The best interests of the child dictate, on the one hand, that the child's ties with its family must be maintained, except in cases where the family has proved particularly unfit. On the other hand, it is clearly also in the child's interest to ensure its development in a sound environment, and a parent cannot be entitled under Article 8 of the Convention to have such measures taken as would harm the child's health and development ... When a 'considerable period of time' has passed since the child was first placed in care, the child's interest in not undergoing further de facto changes to its family situation may prevail over the parents' interest in seeing the family reunited... (ECtHR, 2018, seksjon 150).

Adopsjon dreier seg også om statens rolle overfor familier og barn og om et barn skal vokse opp under offentlig omsorg av barnevernet, eller vokse opp under privat omsorg av en familie hvor familien har det primære ansvaret for barnet (Brighthouse & Swift, 2014). Våre resultater kan tyde på at det er en stor majoritet i folket som mener at barn som ikke kan bo hos sine biologiske foreldre, skal knyttes til en ny familie på permanent basis uten statlig innblanding. Vi ser trolig også konturene av at et barneperspektiv får sterkere feste i det norske samfunnet, ved at barns rettigheter og barnet som et individ med egne interesser har fått en selvstendig posisjon overfor staten. Tradisjonelt har barn kun vært sett på som en del av familien, og staten har forholdt seg til foreldrene og deres rettigheter. Det rettslige skiftet som følger med at barnekonvensjonen ble norsk lov fra 2002, sammenfaller med endrede holdninger i folket om barns plass i det norske samfunnet og derved også hvordan staten skal forholde seg til barn og familien, og hva som er legitime grunner for inngrep overfor foreldre. En av grunnsteinene i barnevernet er barnets beste, og barnevernets fremste oppgave er å sikre at barn får en trygg, god og stabil oppvekstramme. I saker om adopsjon som barneverntiltak dreier det seg om en gruppe barn som det er erkjent at ikke skal tilbakeføres til foreldrene. Det er barn som skal vokse opp under offentlig omsorg. Det er slik sett ikke så overraskende at folk flest uttrykker positive holdninger til adopsjon.

Om artikkelen

Takk til kommentarer og innspill fra deltagere på seminaret Rett, Demokrati og Velferd og kollegaer som har kommentert på tidligere versjoner av manuset. Mange takk til tidskriftredaksjonen og anonyme fagfeller for viktige innspill og kommentarer. Prosjektet har støtte fra Forskningsrådets uavhengige prosjekter FRIHUMSAM (prosjektnummer 262773).

Referanser

- Acock, A. C. (2014). *A Gentle Introduction to Stata*. College Station, Texas, Stata Press.
- Archard, D. & Skivenes, M. (2010). Deciding best interests: General principles and the cases of Norway and the UK. *International Journal of Children's Rights*, 05(04), 43–54.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristoffersen, L.B. & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010. En longitudinell studie* (NOVA-rapport 9/14). Tilgjengelig fra: <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Barnevern-i-Norge-1990-2010>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). *Endringer i barnevernloven* (Prop. 106 L (2012–2013)). Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2017). *Lov om adopsjon (adopsjonsloven)* (Prop. 88 L (2016–2017)). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Berg, T. (2010). Adopsjon som barneverntiltak – Hvordan gikk det med barna? Rapport fra Praksis. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 1(87), 48–53.
- Berrick, J., Dickens, J., Pösö, T. & Skivenes, M. (2017). A cross-country comparison of child welfare systems and workers' responses to children appearing to be at risk or in need of help. *Child Abuse Review*, 26(4), 305–19
- Bohman, M. & Sigvardsson, S. (1985). A longitudinal study of adoption. I A.R. Nicol. (red.), *Longitudinal Studies in Child Psychology and Psychiatry* (s. 137–155). Chichester: Wiley.
- Breen, C., Krutzinna, J., Luhamaa, K. & Skivenes, M. (under publisering). Family life for children in state care. An analysis of the European Court of Human Rights' reasoning on adoption without consent. *International Journal of Children's Rights*.
- Brighouse, H. & Swift, A. (2014). *Family Values. The Ethics of Parent-child Relationships*. New Jersey: Princeton University Press.
- Buudir. (2018). *Årsrapport 2017*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Tilgjengelig fra: <https://buudir.no/arsrapport2017/>
- Christoffersen, M. N. (2012). A study of adopted children, their environment, and development: A systematic review. *Adoption Quarterly*, 15(3), 220–237.
- Christoffersen, M. N., Hammen, I., Andersen, K. R. & Jeldtoft, N. (2007). *Adopsjon som indsats. En systematisk gjennomgang af utenlandske erfaringer*. København: SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Eckhoff, T. (1989). *Juss, moral og politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- ECtHR. (2017). *Strand Lobben and Others v. Norway*. Appl. No. 37283/13. Judgment 30 November. European Court of Human Rights.
- ECtHR. (2018). *Mohamed Hasan v. Norway*. Appl. No. 27496/15. Judgment 26 April 2018. European Court of Human Rights.
- ECtHR (2019). *Strand Lobben and Others v. Norway*. Appl. No. 37283/13. Judgment 10 September 2019 [Grand Chamber]. European Court of Human Rights.
- Elster, J. (1989) *Solomonic Judgments: Studies in the Limitations of Rationality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goodin, R. E. (1993). Political science. I R.E. Goodin, P. Pettit & T. Pogge (red.), *A Companion to Contemporary Political Philosophy* (s. 183–213). US: Wiley-Blackwell.
- Gypen, L., Vanderfaeillie, J., De Maeyer, S., Belenger, L. & Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: Systematic-review. *Children & Youth Services Review*, 76, 74–83. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.02.035>
- Helland, H.S. & Skivenes, M. (2019). *Adopsjon som barneverntiltak*. Bergen: Universitetet i Bergen. https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Adopsjon-som-barneverntiltak_revidert.pdf
- Juhász, I. B. & Skivenes, M. (2016). The population's confidence in the child protection system – A survey study of England, Finland, Norway and the United States (California). *Social Policy and Administration*, 51(7), 1330–1347. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/spol.12226>
- Lundeberg, I. R. & Mjåland, K. (2009). *Grenser for tvang: om sosialtjenestens rolle i bruk av tvang overfor rusmiddelmissbrukere*. Rapport 4, 2009. Bergen: Uni Rokkansenteret, Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.

- Lundeberg, I. R., Mjåland, K., Søvig, K. H., Nilssen, E. & Ravneberg, B. (2010). *Tvang overfor rusmiddelavhengige: evaluering av Lov om sosiale tjenester §§ 6-2, 6-2a og 6-3*. Rapport 2, 2010. Bergen: Uni Rokkansenteret, Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier.
- Mischke, M. (2014). *Public Attitudes towards Family Policies in Europe: Linking Institutional Context and Public Opinion*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Weisbaden.
- NOU 1985: 18. (1985). *Lov om sosiale tjenester mv*. Oslo: Sosialdepartementet.
- NOU 2005: 9. (2005). *Ressursbruk og rettssikkerhet i fylkesnemndene for sosiale saker*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2009: 21. (2009). *Adopsjon – til barnets beste; En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling; Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov– Sikring av barnets rett til omsorg beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Quinton, D. & Selwyn, J. T. (2009). Adoption as a solution to intractable parenting problems: Evidence from two English studies. *Children and Youth Service Review*, 10(31), 1119–1126.
- Rawls, J. (1996). *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rothstein, B. (1998). *Just Institutions Matter: The Moral and Political Logic of the Universal Welfare State*. New York: Cambridge University Press.
- Rothstein, B. (2011). *The Quality of Government: Corruption, Social Trust and Inequality in International Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rt. 1997 s. 534 *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- Rt. 2001, s. 14. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- Rt. 2007, s. 561. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- Rt. 2015, s. 110. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- Rt. 2015, s. 1107. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- HR-2018-1720-A. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- HR-2019-1272-A. *Norsk Høyesterett*. Tilgjengelig fra <https://lovdata.no>
- Sandberg, K. (2016). Barnets beste som rettighet. I I. Ikdahl & V. B. Strand (red.), *Rettigheter i velferdsstaten. Begreper, trender, teorier* (s. 57-84). Oslo: Gyldendal Juridisk.
- Selwyn, J. T. & Quinton, D. (2004). Stability, permanence, outcomes, and support: Foster care and adoption compared. *Adoption & Fostering*, 4(28), 6–15. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F030857590402800403>
- Sentralenheten for Fylkesnemndene. (2017-2018). Adopsjonssaker behandlet i Fylkesnemnda. Tilsendte tal fra Sentralenheten ved M. Jacobsen 10.04.18 og september 2017.
- Skivenes, M. (2002). *Lovgivning og legitimitet – En evaluering av lov om barneverntjenester av 1992 i et deliberativt perspektiv*. Ph.d.-avhandling. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Skivenes, M. (2009). Kontakt med biologisk familie etter adopsjon i barnevernet – til barnets beste. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 03(07), 134–155.
- Skivenes, M. (2010). Judging the child's best interests: rational reasoning or subjective presumptions. *Acta Sociologica*, 4(53), 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1177/0001699310379142>
- Skivenes, M. (2011). Toward a child-centric perspective. I N. Gilbert, N. Parton, & M. Skivenes (red.), *Child protection systems: International trends and orientations* (s. 154–182). New York: Oxford University Press.
- Skivenes, M. & Søvig, K. (2016). Judicial discretion and the child's best interest – The European Court of Human Rights on child protection adoptions. I E. Sutherland & L. Macfarlane (red.) *Implementing Article 3 of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Bests Interests, Welfare and Well-being* (s. 341-357). Cambridge: Cambridge University Press.
- Skivenes, M. & Thoburn, J. (2016). Pathways to permanence in England and Norway: A critical analysis of documents and data. *Children and Youth Services Review*, 67, 152–160. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.05.020>
- Skivenes, M. & Thoburn, J. (2017). Citizens' views in four jurisdictions on placement policies for maltreated children. *Child & Family Social Work*, 22(4), 1472–1479. DOI: <https://doi.org/10.1111/cfs.12369>

- Skivenes, M. & Tonheim, M. (2016). Deliberative decision-making on the Norwegian County Social Welfare Board. The experiences of expert and lay members. *Journal of Public Child Welfare*, 11(01), 108–132. DOI: <https://doi.org/10.1080/15548732.2016.1242447>
- Statistisk Sentralbyrå (2018). Statistikk tilsendt fra T. Dyrhaug 05.03.18.
- Statistisk Sentralbyrå (2018). *Barnevern*. Tabell 11600: Barn 0–22 år med plasseringstiltak per 31.12., etter type plassering og hjelpe- eller omsorgstiltak (F) 2015–2017. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/11600>
- Statistisk Sentralbyrå. (2018). *Folkemengde og befolkningsendringer*. Tabell 07459: Folkemengde, etter kjønn og ettårig alder. 1. januar (K) 1986 – 2018. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/07459>
- Tefre, Ø. S. (2015). The justifications for terminating parental rights and adoption in the United States. *Children and Youth Service Review*, 48, 87–97. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.12.009>
- Tefre, Ø. S. (akseptert for publisering). The Child's Best Interests and the Politics of Adoptions from Care in Norway. *International Journal of Children's Rights*.
- Triseliotis, J. & Hill, M. (1990). Contrasting adoption, foster care and residential care. I D. M. Brodzinsky & M. D. Schechter (red.), *The Psychology of Adoption* (s. 107–120). New York: Oxford University Press.
- Triseliotis, J. (2002). Long-term foster care of adoption? The evidence examined. *Child & Family Social Work*, 01(07), 23–33. DOI: <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2002.00224.x>
- Vinnerljung, B. & Hjern, A. (2011). Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study. *Children & Youth Service Review*, 33, 1902–1910. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.05.016>
- Wijedasa, D. & Selwyn, J. (2017). Examining rates and risk factors for post-order adoption disruption in England and Wales through survival analyses. *Children and Youth Services Review*, 83, 179–189. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.10.005>
- Young, E. (2012). På sporet av adopsjon. *HiT skrift*, 2/12. Porsgrunn: Høgskolen i Telemark.